

SAMENVATTING

Het Hittitisch was de taal van het Hittitische rijk dat van 1650 tot 1180 v.Chr. grote delen van Turkije in zijn macht had. De taal werd in spijkerschrift geschreven op kleitabletten waarvan bij opgravingen ca. 30.000 grotere en kleinere fragmenten gevonden zijn. Het hoort tot de zogenaamde Anatolische taalgroep, waarvan o.a. ook de veel minder goed bekende talen Palaïsch, Luwisch en Lycisch deel uit maken. De Anatolische groep is één van de twaalf takken van de grote Indo-Europese taalfamilie.

Sinds de ontcijfering van het Hittitisch in 1915 hebben vele geleerden zich bezig gehouden met de vraag hoe het Hittitisch en de andere Anatolische talen zich precies tot de overige Indo-Europese talen verhouden. Vanwege zijn hoge ouderdom (de oudste Hittitische teksten zijn eeuwen ouder dan de oudste teksten in andere Indo-Europese talen zoals het Sanskrit en Grieks) alsmede zijn afwijkende uiterlijk zijn vele geleerden het er over eens dat het Hittitisch belangrijke informatie bevat voor het reconstrueren van het Proto-Indo-Europees. Desalniettemin zijn veel aspecten van de historische fonologie van het Hittitisch omstreden, wat mede veroorzaakt wordt door het feit dat Indoeuropeanisten niet altijd het gehele materiaal in acht nemen of niet even consequent met het materiaal omgaan.

Deze dissertatie biedt daarom een beschrijving van de geschiedenis van het Hittitisch op basis van een systematische etymologische behandeling van de gehele Hittitische erfwoordenschat met inachtneming van een zo precies mogelijke analyse van fonetische en morfologische veranderingen.

Het boek bestaat uit twee delen, namelijk *Part One, Towards a Hittite Historical Grammar* en *Part Two, An Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*. Deze twee delen zijn zeer verweven in de zin dat de één niet zonder de ander had kunnen bestaan. Er zijn dan ook veel kruisverwijzingen tussen deze delen opgenomen.

Part Two bevat etymologische behandelingen van de woorden van Indo-Europese herkomst, maar ook van woorden die er Indo-Europees uitzien maar waarvan geen cognaten bekend zijn alsmede van woorden waarvoor in de literatuur een Indo-Europese etymologie is voorgesteld die niet correct kan zijn. Daarnaast worden alle nominale en verbale uitgangen etymologisch behandeld alsmede verscheidene nominale en verbale suffixen. Per lemma worden alle geattesteerde spellings- en morfologische varianten in chronologische volgorde geciteerd zodat de oudste situatie zo goed mogelijk beschreven kan worden. Aan de hand van verwanten uit de andere Anatolische en de overige Indo-Europese talen wordt de etymologie besproken met inachtneming van semantische, fonetische en morfologische argumenten.

De etymologische behandeling van de woorden in *Part Two* vormen de basis voor de inhoud van *Part One*, welke is onderverdeeld in twee hoofdstukken.

Chapter 1, Historical Phonology richt zich met name op de volgende twee onderwerpen:

1. *Het vaststellen van het Hittitisch foneemstelsel.* Omdat het spijkerschrift waarmee het Hittitisch geschreven werd eigenlijk ongeschikt was voor de fonetische opbouw van de taal, was het lang niet altijd duidelijk hoe de geschreven vormen fonetisch of fonologisch geïnterpreteerd moeten worden. Aan de hand van een uitgebreide beschrijving van orthografische bijzonderheden en het vergelijken van verschillende spellingsmogelijkheden van specifieke woorden wordt het Hittitische foneemstelsel vastgesteld.

2. *Het beschrijven van de Hittitische klankwetten.* Aan de hand van vele voorbeelden uit het materiaal van *Part Two* wordt van elk Proto-Indo-Europees foneem gedetailleerd beschreven hoe het zich fonologisch ontwikkeld heeft in de periode tussen het Proto-Indo-Europese en het Hittitische taalstadium.

Chapter 2, Aspects of Historical Morphology beschrijft de morfologische ontwikkelingen die zich tijdens de voorgeschiedenis van het Hittitisch hebben voorgedaan in de nominal, pronominale en verbale klassen. Vooral de behandeling van de classificatie van het Hittitische werkwoord neemt hier een belangrijke plaats in omdat enkele nieuwe interpretaties van synchrone feiten een geheel nieuw licht werpen op de diachrone ontwikkeling van het Hittitisch werkwoordstelsel.

Eén van de belangrijkste conclusies van deze dissertatie is dat de Anatolische taalgroep als eerste van het Proto-Indo-Europees afgesplitst is en dat alle andere Indo-Europese takken een periode van gezamenlijke innovaties hebben ondergaan. Daarmee neemt het Anatolisch en vooral het Hittitisch een zeer belangrijke plaats in binnen de vergelijkende Indo-Europese taalwetenschap aangezien het potentieel taalkundige informatie bewaard heeft die in alle andere Indo-Europese talen verdwenen is. Hopelijk zal deze dissertatie een nuttig handvat blijken te zijn bij het in deze context beoordelen van het Hittitische taal materiaal.

CURRICULUM VITAE

Alwin Kloekhorst werd geboren op 4 maart 1978 te Smilde. Na in 1996 zijn gymnasiumdiploma aan de CSG Vincent van Gogh in Assen behaald te hebben, begon hij aan de Universiteit Leiden met de studie Talen en Culturen van India. Na het voltooien van de propedeuse hiervan in 1997 (bekroond met de *Caland Aanmoedigingsprijs*) stapte hij over naar de bovenbouwstudie Vergelijkende Indo-Europese Taalwetenschap welke hij in 2001 (*cum laude*) afsloot. Tevens doorliep hij tijdens zijn studie onderdelen van het onderwijsprogramma Anatolische Talen en Culturen aan de Universiteit van Amsterdam. Na zijn afstuderen werd Alwin Kloekhorst toegelaten tot het eenjarig Advanced Masters' Program van de Onderzoeksschool CNWS te Leiden, welke hij *with distinction* voltooide. In 2002 werd hem bij hetzelfde instituut een aio-aanstelling van vier jaar toegekend (vanaf september 2005 overgenomen door het Leiden University Centre of Linguistics) ten behoeve van het onderzoek waarvan deze dissertatie het resultaat is.

Tijdens zijn studie en promotie maakte Alwin Kloekhorst meerdere buitenlandse studiereizen, onder andere naar de Freie Universität Berlin en het Oriental Institute van de University of Chicago. Sinds het begin van zijn aio-aanstelling verschenen van zijn hand ruim tien wetenschappelijke artikelen. Tevens publiceerde hij in 2006 in het kader van het internationale *Boğazköy-Texte in Umschrift* project samen met dhr. D. Groddek het boek *Hethitische Texte in Transkription: KBo 35 (Dresdner Beiträge zur Hethitologie 19)*.

Op dit moment doceert Alwin Kloekhorst Hittitisch en Historische Grammatica van het Grieks bij de opleiding Vergelijkende Indo-Europese Taalwetenschap aan de Universiteit Leiden en organiseert hij daarnaast de *Leiden Summer Schools at the Faculty of Arts*.